

ÜNİVERSİTELER İÇİN TÜRK DİLİ

*Engin Yılmaz, Engin Ömeroğlu,
Serhat Demirel, Erol Eroğlu,
Özlem Yahşi, Özlem Düzlü,
Hürdünya Şahan, Şule Ertürk,
Gökhan Ekşi*

Bu ders içeriğinin basım, yayım ve satış hakları kitabın yazarlarına aittir. "Uzaktan Öğretim" tekniğine uygun olarak hazırlanan bu ders içeriğinin bütün hakları saklıdır. İlgili kuruluştan izin almadan ders içeriğinin tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Her hakkı saklıdır © 2022

İÇİNDEKİLER

1. GENEL DİL BİLGİSİ VE KÜLTÜRÜ.....	4
1.1 Sözlü Anlatım-Sunum ve İnşat	4
1.2 Topluluk Önünde Yapılan Konuşmalar	4
1.3 Şiir Nasıl Okunur?.....	10
2. YAZIM KURALLARI.....	12
2.1 Konuşma ve Arasöz Çizgisi	12
3. OKUMA /DİNLEME-ANLAMA ÇALIŞMASI.....	15
3.1 “Türkçeyi Arayanlar”.....	15
4. ÖZET.....	20
5. KENDİMİZİ SINAYALIM (SORULAR).....	21
6. KAYNAKLAR	23

14. BÖLÜM*

AMAÇLAR

- *Genel dil bilgisi ve kültürü başlığı altında “sunum ve inşat” alanında temel bilgileri kavramak,*
- *Topluluk önünde yapılan konuşmalarda gözetilecek noktaları öğrenmek,*
- *İyi şiir okumanın inceliklerini keşfetmek*
- *Yazım kurallarından “konuşma ve ara söz çizgisi» işaretlerinin nerelerde kullanıldığını bilmek,*
- *Okuma/ Dinleme- Anlama Çalışmaları ile metnin (Nihad Sami Banarlı, “Türkçeyi Arayanlar”) ana düşüncesini ve metinde geçen yan düşünceleri bulmak.*

ANAHTAR KELİMELEER

- Sunum
- Hitabet
- Şiir Okumak
- Yazım kuralları (konuşma ve ara söz çizgisi)
- Okuma/dinleme-anlama

İÇİNDEKİLER

SUNUM VE İNŞAT> Topluluk Önünde Yapılan Konuşmalar > Şiir Nasıl Okunur? > YAZIM KURALLARI > Konuşma ve Ara Söz Çizgisi > OKUMA/DİNLEME-ANLAMA ÇALIŞMASI (Türkçeyi Arayanlar/ Nihad Sami Banarlı)

* Bu bölüm; Dr. Serhat DEMİREL tarafından hazırlanmıştır.

GENEL DİL KÜLTÜRÜ

SÖZLÜ ANLATIM

1.1 Sunum ve İnşat

Birilerine hitap etmek çoğu insan için korkutucudur. Hele karşınızda sizi dikkatle dinleyen, gözü kulağı sizde olan bir kalabalık varsa bu korku çok daha şiddetli hâle gelebilir. Buna rağmen gerek işimiz gereği gerekse sosyal ve aile yaşantımız içerisinde hepimiz zaman zaman bir gruba hitaben konuşma yapmak zorunda kalırız. Bu bir dost buluşması, bir iş yemeği, şirket toplantısı olabileceği gibi herhangi bir davette, hiç beklemediğimiz bir anda elimize tutuşturulan bir mikrofonla da olabilir. İyi ve usta bir konuşmacı bu gibi durumlarda nasıl davranır? Dersimizde bu konuyu ele alacağız.

1.2. Topluluk Önünde Yapılan Konuşmalar

Herhangi bir yerde sizi dinleyen bir topluluğa hitaben yapılan konuşmalar genel olarak iki başlık altında incelenebilir: *Hazırlıklı Konuşmalar* ve *Doğaçlama (İrticalen) Konuşmalar*. Bunların pek çok ortak noktası olmasına karşın ayrı ayrı incelenmesi daha uygundur. Önce hazırlıklı konuşmalara bakalım.

İki hafta sonra bir yerde konuşmacı olarak kürsüye çıkacağınızı düşünün. Acaba neler yapmalısınız? İyi bir konuşma için size neler gerekiyor? Daha önemlisi, kendinizi böyle bir konuşma için yeterince hazır ve hevesli hissediyor musunuz? Yapmanız gerekenlere üç aşamalı bakmakta yarar var: Konuşma öncesi, konuşma esnasında, konuşmayı bitirirken.

Konuşma öncesinde ilk yapılması gereken şey anlatacağınız konuyu bilmektir. Kendinize şunu sormalısınız: “Ne hakkında konuşacağım?”. Bu anahtar soruya vereceğiniz cevap sizin için hayat kurtarıcı olabilir. Nedeni, sunumlarında başarısız olan konuşmacıların çoğunun ne anlatacağı konusunda yetersiz olmasıdır. Buna aşırı özgüvenin yanı sıra vakitsizlik, ilgisizlik veya plansızlıktan kaynaklanan hazırlık eksikliği de sebep olabilir. Ne hakkında konuşacağını bilen kimse ayrıca konusu hakkında yeterli bilgi ve donanımına da sahip olmalıdır. Bunun ölçüsü elbette kişiden kişiye değişebilir. Sonuçta, bilmenin sonu yoktur. Ancak her insan az çok kendini tartabildiğine göre, sunum günü gelip çatana kadar konusu hakkında neler bildiğini, yeterince araştırma yapıp yapmadığını vb. kendine sorup durumunu değerlendirebilir. Bununla ilgili size fikir verebilecek pratik bir öneri: Anlatacağınız konuyu bir veya birkaç cümleyle özetlemeye çalışın. Sonuç hoşunuza gidiyorsa yolunuza devam

edebilirsiniz.

Hazırlık aşamasında belirlenmesi gereken bir başka unsur da konuşmanın şeklidir. Nasıl bir konuşma yapacağınızı kendinize sorup cevaplar üretin. Ayakta, kürsüdeki sandalyede oturarak, sahnede hareket hâlinde, salondaki dinleyicilerin arasında gezinerek, vb. Bunlardan birkaçını beraber de uygulayabilirsiniz. Ancak konuşmanın ağırlıklı olarak nasıl süreceği sizin konuşma materyallerinizi sağlamanız için de bilinmesi gerekli bir konudur. Elinizde bir konuşma metni olacak mı? Yoksa bir yansıtıcı kullanarak mı sunum yapacaksınız? Dinleyenlere dağıtmayı düşündüğünüz kâğıt, nesne vb var mı? Bu gibi sorular size sağlanacak teknik imkânlarla doğrudan ilgilidir. O yüzden, çağrılı olduğunuz yerin yetkilileriyle iletişim kurarak ihtiyacınız olan donanımın salonda bulunup bulunmadığını mutlaka öğrenmelisiniz. Söz gelimi, yansıtıcıdan bazı görseller kullanarak konuşmanızı zenginleştirmek istiyorsunuz. Bu aygıt orada bulunmuyorsa planınızdan vazgeçmelisiniz. Kocaman beyaz bir tahtaya kalın uçlu siyah kaleminizle şekiller çizerek anlatmayı seviyorsunuz ama salonda tahta yok. Konuşma metninizi bir harici belleğe yükleyip yanınızda götürdünüz ama orada bu aygıtı kullanacak bir bilgisayar yok ya da bozulmuş. Bunlara karşı her zaman hazırlıklı olmalı, kendinize bir a, b ve c planı belirlemelisiniz.

Konuşma öncesinde elinizde hazır bir metnin bulunup bulunmayacağı çok sık yöneltilen bir sorudur. Elinizde bir metin olması sizi o metni satır satır okumaya yöneltmiyorsa bunun hiçbir sakıncası yok. Hatta söylemeyi unuttuğunuz yerleri hatırlamanız için yararlı da olabilir. Ancak bunun bir *okuma* değil *konuşma* olduğunu asla akıldan çıkarmamalısınız. Bir başka deyişle, elinizdeki konuşma metni sadece ihtiyaç duyulan anlarda -nadiren- bakılması gereken yardımcı bir materyal olarak iş görebilir, o kadar. Metin, dinleyenlere satır satır okunmaz! Aynı şey yansıtıcı için de geçerlidir. Yirmi sayfalık bildiriye olduğu gibi yansıtıcıya verip, dinleyicilere de sırtını dönerek oradan okumanın ne kadar itici ve de sıkıcı olduğunu biliyoruz. Bu hatalardan kaçınmalıyız.

Önerim, elinizde anlatacağınız konunun satır başlarını veya bazı anahtar cümlelerini içeren konuşma kartları hazırlamanızdır. Böylece doğaçlamaya yakın bir konuşma yapar ve takıldığınız yerde kartlardaki bilgilerle konuşmanızı sürdürebilirsiniz. Yansıtıcı kullandığınızda da metni olduğu gibi yansıtmayıp, sadece satır başları ve çarpıcı cümleleri verip ayrıca ilgi çekici ve tabii konuyla ilgili görseller, belki videolar kullanarak iyi bir sunum yapma şansınızı artırabilirsiniz. Formül gayet açık: *Okumayın, anlatın!*

Prova, hazırlık aşamasının en hayati kısmıdır. Konuşma öncesinde kendinizi sınamanın en iyi yolu prova yapmaktan geçer. Bulduğunuz yerde kendinize yapay bir ortam oluşturarak, mümkünse birkaç dinleyiciye sunumunuzun provasını yapın. Hatalarınızı

fark etmenin bundan iyi yolunu bulamazsınız. Ve hâlâ bu hataları düzeltme şansınız var çünkü bu sadece bir prova! Mümkünse bir tek prova ile de yetinmeyerek yapabildiğiniz kadar çok provayla hata payını en aza indirin. Sizi dinlemesi için figüran olarak tuttuğunuz konuyla alakasız herhangi bir arkadaşınız hiç tahmin etmediğiniz bir hatanızı fark edecek ve sizi uyacaktır. Unutmayın, prova hayat kurtarır!

Hedef kitle, hazırlık aşamasında dikkate alınması gereken çok önemli bir unsurdur. “Kime hitap ediyorum?” sorusunun cevabı sizin konuşmanızın şeklini belirler. Hedef kitle gençlerden oluşuyorsa onların jargonuna, dünyasına uygun bir sunum belirlersiniz. Evli, çocuklu, meslek sahibi, yaşını başını almış kişilerden oluşan bir topluluğa hitap ederken gençlere yaptığınız konuşmanın aynısını yapmazsınız. Kullandığınız dil, vereceğiniz örnekler, yapacağınız şakalar ve daha birçok şey değişecektir. Sadece konu aynı kalır. Yaş, cinsiyet, sosyal statü hedef kitlenin başlıca belirleyicileridir. Bu bilgilere göre konuşmanızı şekillendirmelisiniz. Gittiğiniz yer pek çok farklı yaş gruplarından ve sosyal statüden insanları bir arada barındırıyorsa o zaman ortalama bir dil belirlemeli ve o şekilde sunumunuzu gerçekleştirmelisiniz. Bunu sunum esnasında anlayabilmek için dinleyicilere yönelteceğiniz birkaç soru size yardımcı olabilir.

Hazırlık aşamasında gözetilecek bir başka nokta da giyim kuşam ve aksesuardır. Gideceğiniz yerde protokol varsa bunu mutlaka dikkate almalısınız. Resmî bir konuşmada ona uygun kıyafet ve aksesuar-aşırıya kaçmayan-, sivil toplantılarda ise kendi rahat edebileceğiniz ama dinleyici nazarında saygınlığınızı zedelemeyecek bir kıyafet akıllıca bir seçim olacaktır. Bu konuda çok tutucu olmanıza gerek yok ama yerine ve kitleye uygun giyinmek her zaman konuşmacının avantajıdır. Aşırılıklar hiçbir yerde hoş karşılanmaz ve bazen bu hoşnutsuzluk size konuşmanızı sürdürmenizi engelleyecek düzeyde yansıyabilir. Aslında dinleyenlerin algısı ne giydiğinizden ne taktığınızdan çok ne anlattığınızda ve nasıl anlattığınızda odaklanırsa başarılı olma ihtimaliniz artacaktır. Diğer türlü, sizi dinler gibi görünüp zihni kravatınız, küpeniz, ayakkabınız veya saçınızın şekliyle meşgul olan yalancı bir dinleyici kitlesi ile muhatap olmak durumunda kalabilirsiniz. Ama buna siz sebep oldunuz!

İkinci aşama, konuşma esnasında yapacaklarınızı içeriyor. Ama acele etmeyelim ve konuşmak için sahneye veya kürsüye çıkmadan önce kendimize kuliste, perde arkasında, dinlenme odasında, her neredeyse birkaç dakika ayıralım. Bu sürede kendimizi konuşmaya iyice hazır hâle getirecek birkaç egzersiz yapmakta büyük fayda vardır. İlk diyafram nefesi, sonra da mimik ve boğumlanma çalışmanız yeterli olacaktır (bunlar hakkında daha önceki derslerde bilgi verildi).

Konuşma günü, saati geldi ve siz artık sahnede veya kürsüdesiniz. İşte konuşmacıların

en çok zorlandıkları noktalardan biri! Konuşmaya nasıl giriş yapmalıyım? Bu soruya verilebilecek en yaygın cevap, kendinizi tanıtmak ve anlatacağınız konu hakkında birkaç cümle söylemek olacaktır. Bunda hiçbir sakınca yok. Dinlediğimiz birçok konuşma böyle başlar ve gayet de başarılı olur. Fakat benim önerim, dinleyicinin dikkatini daha en baştan çekecek, farklı, alışılmamış tarzda bir giriş yapmayı denemenizdir. Bu nasıl mı olacak? Tabii ki size kalmış. Zekâ, tecrübe ve motivasyonunuzu birleştirin ve ortaya yaratıcı bir giriş çıkartın. Bir şiir, bir fıkra, başınıza gelmiş ilginç bir olay ve bunlar gibi pek çok şey size malzeme sağlayabilir. Yeter ki neyi, nasıl kullanacağınızı bilin. Size fikir verebilecek bir öneri olarak aklınıza not alabilirsiniz: Peter Weir’in yönettiği ve başrolünde ünlü aktör Robin Williams’ın yer aldığı 1989 yapımı *Ölü Ozanlar Derneği* (*Dead Poets Society*) filminde Williams, okul ve ders dışında her şeyle ilgili bir grup lise öğrencisine edebiyatı, şiiri sevdiren bir edebiyat öğretmenini canlandırır. Bu başarısının arkasında yatan en önemli etken daha ilk dersten itibaren alışılmışın dışında bir öğretmen portresi çizmesidir. Öğrencilerine ders kitabının sayfalarını yırttırır, asıl ders şimdi başlıyordur! Sıraların üzerine çıkarak o günkü konuyu anlatır, kırlara giderek şairler ilham veren şeylerden söz eder ve daha pek çok orijinal buluş neticesinde öğrenciler bir Ölü Ozanlar Derneği’ni kuracak kadar ilgi ve heves sahibi oluverirler. Düşünün: Siz kendi konuşmanızı en baştan dinleyiciye sevdirecek neler yapabilirsiniz? Zekânızın kullanmanın şimdi tam sırası!

Konuşma esnasında nelere dikkat etmeliyiz? İşte bir konuşmacıyı en çok ilgilendiren sorulardan biri. Buna elbette çok sayıda cevap sıralanabilir ama içlerinden en hayati olanlara göz atabiliriz. Öncelikle bir konuşmacı kürsüde veya sahnede kendinden emin olmalıdır. Bunda az önce ifade ettiğimiz gibi konusuna hâkim olmanın büyük rolü vardır. Ancak sadece bu da değil. Konuşmacı, mekânın ve etkinliğin bir anlamda patronudur. O anlatır, başkaları dinler. Kendisine ayrılan sürede, oturumu sevk ve idare eden odur. Konuşmacı, bu sorumluluğu kaldırabilecek tecrübe, donanım ve olgunluğun yanı sıra gerekli durumlarda inisiyatif alıp, konuşmanın gidişatını değiştirebilecek olumlu veya olumsuz durumları fark ederek ona göre anlık değişikliklere gidecek kıvraklıkta olmalıdır.

Yukarıda, bir konuşma metninin gerekli olup olmadığına değinmiştik. İşte bu sorunun cevabını en iyi, yaşayarak vereceğiniz an, konuşma zamanıdır. Tekrar etmekte yarar var: Elinizde bir metin olsa bile buna ancak gerekli hâllerde bakın ve konuşmanızı dinleyicilere bakarak yapın. Metninizi satır satır ezberlemek de bir yol ama riskli ve zor bir yol. En iyisi, konunuzun ana hatlarını bilerek sahnede kendinizi konuşmanın akışına bırakmanızdır. Böylece hazırlıklı bile olsa bir bakıma doğaçlama konuşma elde edersiniz. Çünkü Nejat Muallimoğlu’nun belirttiği gibi, “Konuşmanızı ezberleyebilirsiniz ama gerçek hitabe irticalen

konuşmadır” (2021: 310). Aynı şey yansıtıcı kullandığınızda da geçerlidir. Asla ama asla konuşma metnini sahneye yansıtmayın ve oradan okumayın! Dinleyicilerle konunun başlıklarını, önemli cümlelerini ve diğer görselleri paylaşın ama konuşma içeriği sizde kalsın. Aksi hâlde son derece sıkıcı bir konuşma -ya da okuma- yapma riski ile karşılaşacaksınız.

Konuşurken dinleyicilere ne zaman ve ne kadar söz hakkı vereceğiniz size yani konuşmacıya kalmıştır. İsterseniz konuşmanın akışı içerisinde isterseniz de sonunda soruları ve katkıları alabilir, böylece dinleyicilerin de konuya aktif katılımını sağlayabilirsiniz. Dinleyiciye söz hakkı vermeyen konuşmacı itici bulunur, dolayısıyla bundan kaçınmalıyız. Ancak dinleyicilerin sizin konuşmanızı yönetecek derecede etkin olmasına da izin vermemelisiniz. Dengeyi iyi kurmanız gerekir. Unutmayın, patron sizsiniz!

Sahnede ne aşırı özgüvenli ne de aşırı mütevazı olunmalıdır. İkisi de dinleyicilerin gözünde sizi itici kılar. Fazla özgüven kendinizi herkesten üstün gördüğünüz algısına yol açacağından ukala olarak değerlendirilirsiniz. Konuşmanız bütünüyle itibar görmez. Aşırı mütevazı olduğunuzda da dinleyenler sizi gerçekten orada olmayı hak etmeyen biri gibi değerlendirebilir. Neyseniz o olun! Yapmacılıktan kaçının ve doğal davranın. Bu, sahnede sizin için en büyük artıdır ve her zaman size olumlu yansıyacaktır.

Doğal olmanın bir yolu da beden dilinize hâkim olmaktan geçer. Beden diline daha önce değindik ama burada birkaç satırla da olsa yinelemekte yarar var. Öncelikle eller, kollar, mimikler her zaman doğal olmalı, aşırıya kaçmamalıdır. Unutmayın, beden dilinizle konuşmadan kendinizi ifade edersiniz. Burada ise konuşmanızı destekleyecek bir yol olarak ondan yararlanın. Ellerinizi unutun, bu pek çok konuşmacı için sorun oluşturur. “Ellerimi ne yapacağım?” diye soranlara ilk etapta sahneye çıkarken ellerine bir nesne (kalem, silgi, kâğıt vb.) almalarını tavsiye ediyorum. Bu, zihinlerini ellerle meşgul olmaktan kurtaracaktır. İkinci aşama ise, böyle bir nesneye ihtiyaç duymadan, kendi kendinize yapacağınız telkinle elleri unutmak ve sadece anlatacaklarınıza odaklanmaktır. Böylece çok geçmeden elleriniz ritmini bulacak, konuşmanıza eşlik edecektir.

Göz teması kurmak bir konuşmacı için asla ihmal edilmemesi gerekli maddelerdendir. Dinleyici ile ilgilendiğinizi, onun sorusuna kulak verdiğinizi, anlatırken ona yöneldiğinizi mutlaka hissettirmelisiniz. Bu ancak onlarla göz teması kurarak gerçekleşir. Salonun her bir köşesine göz gezdirmeli, gerektiğinde tek tek muhatap olduğunuz dinleyicinin gözünün içine bakmalısınız. İnandırıcılık, ikna bu şekilde mümkün olur. Öte yandan, salonun bir bölümünü ihmal ederek sadece diğer bölümüyle göz teması kurmak ya da birkaç kişi dışında kimseyle göz göze gelmemek de yanlış bir tutumdur. Dinleyicilerin hiçbiri kendini yalnız, dışlanmış hissetmemelidir. Bunu sağlamak sizin elinizdedir.

Oturarak veya ayakta konuşma yapmak sizin tercihinizdir. Konuşurken hareket hâlinde olmak iyidir fakat abartmamak kaydıyla. Sahnede sürekli sağa sola giden, bir aşağı bir yukarı çıkıp inen, takip edilmesi zor bir konuşmacı dinleyicide bıkkınlık yaratabilir. Baş döndürmek istiyorsanız başka yollar denemelisiniz!

Zaman yönetimi mutlaka dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir. Size ne kadar süre verildiyse o kadar konuşmalı, süreyi aşmamalısınız. Bununla beraber, konuşmanın akışına göre süreyi esnetebilmek de mümkündür. Burada karşılıklı anlaşma, -sözsüz de olsa- ve istek önemlidir. Son derece canlı, etkileşim hâlindeki bir konuşma iki tarafın da arzusuyla farkında olmadan sürer gider. Ama dinleyicilerin artık sıkıldığını fark ettiğiniz noktada konuşmayı bitirmelisiniz. Bu dakikadan itibaren onlara fayda sağlamak şöyle dursun kendi saygınlığınızı da zedelemiş olursunuz.

Konuşma tikleri dediğim “eee”, “yani”, “şey”, “direk”, tabii ki de” gibi dillere pelesenk olmuş, her duruma uyduğu sanılan (!) asalak kelimelerden kurtulmalısınız. Bunları ne kadar az tekrar ederseniz o kadar iyi olacaktır. Halkın içinde, doğal bir kişi gibi görünmek istiyorsanız öyle olmalısınız. Bunun yolu, üç yüz kelimeyle konuşanların kalıplarını tekrar etmek değildir. Türkçemizde kelime hazinesi her şeye rağmen gayet zengindir. Bol bol okuyun, izleyin, gezin ve lüğatinizi geliştirin. Böylece asalak kelimelere ihtiyaç duymayacaksınız.

Geldik konuşmanın sonuna. Konuşmanın başlangıcı için sözünü ettiğimiz durum burada da geçerli: yaratıcı bir son bulun! Anlattığınız konuya uygun, akılda kalıcı, sizi alkışlatacak ne olabilir? Zekânızı işletin ve böyle bir sonla konuşmanızı bitirin.

Topluluk önünde yapılan konuşmalarda dikkat edilmesi gereken bazı noktaları maddeler hâlinde özetleyelim:

- Ne anlatacağınızı bilin! Konuya hâkim olun.
- Bol bol prova yapın. Provanın hayat kurtardığını unutmayın.
- Giriş ve sonuç için farklı, ilgi uyandırıcı şeyler deneyin. Alışılmışın dışına çıkma cesareti gösterin.
- Doğaçlama çalışın. Hazırlıklı bir konuşmada o an aklınıza geldiği düşünülen pek çok şey önceden planlanmıştır. Hangi durumlarda neleri devreye sokabileceğinizi bilmeniz size bir tür hazırlıklı doğaçlama kazandırır.
- Hata yapmaktan korkmayın! Diyelim ki hata yaptınız, bunun üzerinde fazla durmayın. Herkes hata yapabilir, önemli olan onu bir daha tekrarlamamaktır.
- Dinleyicilerle iletişiminizi sağlam tutun. Dinleyici karşısına alan bir konuşmacı, ikna edici ve inandırıcı olamaz. Aksi, kibirli, uzlaşmaz olmak bir konuşmacı için her zaman

dezavantajdır. Daima yapıcı, iletişim gücü yüksek olmayı hedeflemelidir.

-Diksiyon ve beden dili sizin konuşmanızı anlaşılır ve çekici kılacak en önemli iki unsurdur. Açık, anlaşılır, akıcı bir konuşmayı düzgün, uyumlu bir beden diliyle birleştirebilirseniz hem ikna edici hem de etkileyici olursunuz. İyi konuşan bir kişiyi dinlerken kimse uyuklamaz ya da esnemez. Fikrinize katılmasa bile sizi ilgiyle dinleyen bir topluluk son derece motive edicidir.

Şimdi de *Doğaçlama* konuşmalara bakalım. Doğaçlama ya da irticalen yapılan konuşmalar, tabiatı gereği hazırlıklı konuşmalardan farklıdır. Her şeyden önce bu kez bir plan program yapma imkânınız bulunmaz. Düşünmek için fazla vaktiniz, hatta hiç vaktiniz yoktur. Bir anda gözler sizin üzerinize çevrilir ve ne diyeceğiniz merak içinde beklenir. Şimdi ne yapmalısınız?

Biraz tecrübe sahibi bir konuşmacı doğaçlama gelişen konuşmalarda öncelikle soğukkanlılığını korumayı bilir. Heyecanlansa bile bunu etrafındakilere fazla yansıtmaz ve kontrolü elinde tutar. Böylece düşünme ve aklına gelenleri düzgün, akıcı bir şekilde ifade etme imkânına sahip olur. Siz de kontrolü kaybetmemeye özen gösterin.

Doğaçlama konuşmada yaratıcılık ön plandadır. Elinizde hazır bir kompozisyon yok, prova da yapmadınız. Her şey şimdi, herkesin gözü önünde gerçekleşecek. O hâlde hayal gücünüzü harekete geçirin ve kendinizi keşfedin. Yeni ve orijinal buluşlar, fikirler genellikle zor ve beklenmedik zamanlarda ortaya çıkar. Bu, geçerliliği defalarca ispatlanmış olan bir durumdur.

Düşünerek konuşmak doğaçlama anında konuşmacıya sağlanan bir imtiyazdır. Çok abartmamak kaydıyla durun, bekleyin, düşünün ve öyle konuşun. Yalnız, konuşma aralarını fazla açmamaya çalışın ki dinleyenler beklemekten sıkılmasın. Zaman geçtikçe tecrübeyle birlikte, doğaçlama konuşmada da ustalaşacaksınız.

1.3. Şiir Nasıl Okunur?

İnşat, sözlükte “Şiir okuma, şiir söyleme” (*TDK Türkçe Sözlük*) olarak geçer. Sunum’dan farklıdır çünkü işin içine sanat girmektedir. Elbette topluluk önünde bir şeyler anlatmak, yani sunum yapmak da bir tür sanattır. Ancak *inşat*’ta sanatların en bilineni bizzat sizin malzemeniz olur. Ortada hak edildiği gibi okunmayı, daha doğrusu sesli icra edilmeyi bekleyen bir sanat olayı vardır. Ne yapmalıyız?

Her şeyden önce şiir okumanın (*inşat*) kendine göre bazı kural ve ilkelerinin olduğunu unutmamalıyız. Bunlar zannedildiği gibi kişiden kişiye değişen şeyler de değildir. Bir kere iyi şiir okumak için kendinize iyi bir şiir seçmelisiniz. Bu konuda Yahya Kemal’in şu sözüne

kulak vermekte yarar var: “Halis bir şiir fena okunabilir, lakin sahte bir şiir iyi okunamaz” (1997: 3). İyi şiiri seçebilmek içinse iyi okur olmak gerekir. Demek ki okumak hayatımızın bir parçası olmalı. Ancak böylelikle yüksek beğeni sahibi olabiliriz.

İyi bir şiir seçtik, şimdi sıra geldi onu dinleyenlere aktarmaya. Bir sunum nasıl okunarak yapılmazsa şiir de okunarak icra edilmemelidir. Elbette unuttuğunuzda hatırlayabilmek için şiir metni elinizde olabilir ama yapacağınız iş, şiiri seslendirmek, ona hayat vermektir. Burada sunum ilkelerinin hemen hemen aynıları geçerlidir. Eskiler, şiir söylemek derlerdi. Çünkü şiir okunan değil, genellikle şarkı gibi, sesli olarak söylenen bir şeydi. Öyleyse siz de *şiiri okumayın, söyleyin!*

İnşat, ancak iyi bir diksiyonla mümkündür. Kelimeler ağzınızdan belli bir hızda çıkmalı, sesler yutulmamalıdır. Vurgu ve tonlamalara daima dikkat edilmeli, telaffuzlarda da hata yapılmamalıdır. Bu arada beden dilinin de sözlerle uyumlu olmasına özen göstermek gerekir. Diksiyonu düzgün olmayan bir kişinin iyi şiir okuması hayal bile edilemez. Konuşmanız nasılsa, icranıza da o yansıyacaktır.

En önemli konulardan biri *yapmacıklıktan kaçınmaktır*. Günümüzde şiir okuyan pek çok popüler kişide bu sorun göze çarpıyor. Şiiri abartılı bir şekilde, yerli yersiz jest ve mimikler, el kol hareketleri, gereksiz ses iniş ve çıkışları ile okuyanları gördüğümüzde, şiir ve şairi adına üzülmemek elde değildir. Bir de bu, iyi bir şiirse, üzüntümüz daha da artar. Esere yazık edilmiştir çünkü! Bırakın, şiir okumayı bir sahne performansı hâline getirme işini usta tiyatrocular yapsın. Rahmetli Müşfik Kenter veya Haluk Bilginer bu konuda en güzel örnekleri sergileyen sanatçılardan bazılarıdır. Onları dinlemek ve izlemek gerçekten keyifli ve yararlıdır da. Ancak siz tiyatrocu değilseniz, şiiri olabildiğince düz, abartısız, orta bir sesle ve beden dilinizi aşırıya kaçırmadan okumayı tercih edin. Böylesi çok daha iyi olacaktır. Şiiri okurken ağlayıp dövünmek, yumruklarınızı sıkıp bağırarak kadar itici çok az şey vardır.

Şiir, bağıra bağıra okunmaz. En yüksek dozda hamaset içeren, millî ve manevi duyguları harekete geçirmeye yönelik şiirlerde bile bağırarak hoş değildir. Yerinde vurgu ve tonlamalarla, sesinizin şiddetini de gerekli yerlerde artırıp azaltabilirsiniz bu yeterli olacaktır. Bunun tam tersi, alçak, zor duyulacak bir ses seviyesinde okumak da uygun değildir. O zaman dinleyenler ne dediğinizi anlayamayacaktır.

YAZIM KURALLARI

2.1 Konuşma ve Ara Söz Çizgisi

Konuşma Çizgisi (Uzun Çizgi) için TDK'ye göre şu kurallar geçerlidir:

Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna *konuşma çizgisi* de denir.

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— *Eski şehri gezdin mi?*

— *Rothschild'in evine gittin mi?*

— *Goethe'nin evini gezdin mi?* (Ahmet Haşim)

Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslam Bey — Ben daha ölmedim. (Namık Kemal)

UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

"Hancı dedim, bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?" (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Ara Söz Çizgisi (Kısa Çizgi) için TDK'ye göre şu kurallar geçerlidir:

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

*Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bil-
mem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12'yi geçmiş. Kanepe-
lerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvayda-
ki adam bir tanıdık mı idi acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp baktı?
Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte pek başboş-
lar mı oturur?* (Sait Faik Abasıyanık)

2. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır:

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu. (Ömer Seyfettin)

3. Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır: *al-ış, dur-ak,*

gör-gü-süz-lük vb.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır: *al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır-* vb.

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur: *-ak, -den, -ış, -lık; -ımsa-; -la-; -tır-* vb.

6. Heceleri göstermek için kullanılır: *a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, program, ya-zar-lık* vb.

7. *Arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e* anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır: *Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 09.30-10.30, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, Türkçe-Fransızca Sözlük* vb.

UYARI: Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz: *On on beş yıl. Üç beş kişi geldi.*

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: *50-20=30*

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır: *-2 °C*

SIRA SİZDE

Soru: *Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kısa çizgi doğru yerde kullanılmıştır?*

- a) Yarın Serkanlara gitmek için iki vesait değiştirme-
m gerekecek.
- b) Kişinin yetişkinliğe adım atması pek çok zorluğu beraber-
nde getirmektedir.
- c) Akşam akşam duymadığımız ses, bağırış çağırış kalmadı.
- d) Kandilli’de gün batımını seyretmek paha biçil-
emez bir zenginlik.
- e) Az önce yağan yağmurla gelen serinlik hep-
imizi sevindirdi.

Yanıt: *Yukarıdaki soruda doğru cevap “c” şıkkındadır.*

Cümlenin yazılışı: Akşam akşam duymadığımız ses, bağırış çağırış kalmadı. Çağır-mak kelimesi satır sonuna sığmadığında bölünecek hece, c şıkkında olduğu gibi -rış hecesidir. Diğer şıklardaki cümlelerde doğru heceleme şöyle olmalıdır: a şıkkında: değiştir-mem. b şıkkında: berabe-rinde. d şıkkında: biçile-mez. e şıkkında: hepi-mizi.

OKUMA/DİNLEME- ANLAMA ÇALIŞMASI

3. Aşağıdaki metni dinleyin/okuyun ve metinle ilgili sorulara yanıt verin.

TÜRKÇEYİ ARAYANLAR

Batı ilim âlemi, kendi sağlam yolunda, kendi doğru metotlarıyla çalışmakta berdevamdır. Bunun içindir ki Avrupa ülkelerinde, bizim “kaybettiğimiz Türkçe”yi arayıp bulmaya çalışanlar oluyor; bulup kurtarmaya çalışmalar görülüyor.

Londra Üniversitesi’nde Türkçe okutan bir İngiliz kadın doçenti “Miss Margaret Bainbridge”, bunun için İstanbul’a gelmiş, hakiki Türkçeyi bulabileceği çevrelerde araştırmalar yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden; Türk Ev Kadınları Derneği’nin yardımlarından faydalanmıştır. Bu arada, “İstanbul Konuşması”nı henüz kaybetmemiş bazı İstanbulluların konuşmalarını teybe almıştır.

Yaptığı ve yapacağı işin ciddiyeti içinde, gayretli ve sağlam bilgili Miss Margaret Bainbridge’le biz de uzun uzun konuştuk. Türkçenin hazin kaderi üzerinde bilgi ve fikir alışverişlerinde bulunduk; Türkçenin en güzel eserlerinden seçmeler yaptık, bandlar doldurduk.

Türkçenin bugünkü çılgın gidişi karşısında İngiliz ilim adamını en az bizim kadar üzgün ve meys buldum:

“Bu gidişin sonu ne olacak? Sizin, büyük, tarih eseri olan güzel diliniz, böylece ziyan olup gidecek mi?” diyor, başka bir şey söylemek istemiyordu. İngiltere’de Türkçe öğrenmek isteyen fakülte talebesine hangi Türkçeyi öğreteceğini şaşırmış, hakiki Türkçeye ihanet etmek istemeyen bir gönülle ve böyle bir ilmî zihniyetle bizim dilimizin vasıl olduğu en üstün seviyeyi tesbite çalışıyordu.

“Sizin divan şiirinizin güzelliğini biliyorum. Türkçenin eski ve büyük şairlerinizin elinde neler söylemeye muktedir bir lisan oluşunun hayranıyım. Sinan Paşa gibi, Evliya Çelebi gibi eski nesrinizin şaheserlerini meydana getirenler de beni kendilerine bağlamışlardır.” Bununla beraber:

“Sizin hakiki Türkçeniz, bundan 40-50 sene evvel, konuşulan Türkçe ile yazan muharrirlerinizin dilidir. Ondan evvelki lisanınızın her külfeti bu sonuncuların dilinde yumuşamış, kaybolmuş, ortaya çok güzel bir yazı dili, bir şiir ve nesir çıkmıştır. Bugünkü

diliniz ise tamamiyle uydurma ve artık güzel olmayan bir dil; ne sesi, ne üslubu kalmış, ziyan olmuş bir lisan...” diyordu.

“Ömer seyyfeddin’in, Yahya Kemal’in, Ahmet Haşim’in, Faruk Nafiz ve Orhan Seyfi’nin; Refik Halit’in, Reşat Nuri’nin eserlerinde kemalini bulmuş Türkçeye nasıl kıyıyorsunuz? Bu güzel dili kısa zamanda nasıl bu kadar mahv ü perişan ettiniz? Bu, akıl alacak şey değildir!” diyordu.

*

“İstanbul konuşması”, Türkçenin, tarihte ve coğrafyada ulaştığı büyük güzelliştir. Bu dil, bir imparatorluk merkezinde, bir imparatorluk coğrafyasından akıp gelen seslerle ve çok zengin dil değerleriyle meydana gelmiş, muhteşem bir dil ve musiki sentezidir. Bu terkibi meydana getirmek için, Türkler bir taraftan “Tuna” boylarından ses almış, öte yandan Afrika ülkelerine yayılmış, Kafkas dağlarından, Nil suyun akışından Türkçeye sesler getirmişlerdir.

Bunun için, geniş imparatorluk coğrafyasında kaç vatan çocuğu askerlik vazifesiyle nice ülkeler görmüş, kaç vatan çocuğu birbirinden çok uzak şehirlerdeki kızlarla evlenmiş; vatanın her köşesindeki halis Türk kızlarından başka, kaç milletten Türk’e gelin gelen kızlar Türkçe öğrenmiş; Türk çocuklarına anne olarak, evlatlarına, sesine ses kattıkları, her gün daha zengin bir “ana dili” öğretmişlerdir.

Böylelikle Türkçe ve bilhassa “İstanbul Türkçesi”, halis Türk olanlarla “vatan gibi Türkçeleşen” sayısız insan tarafından işlenmiş müstesna bir lisan olmuştur.

“İstanbul Türkçesi”, tıpkı İstanbul gibi yalnız İstanbulluların değil, bütün Türk milletinin müşterek eseridir. Bu eser, İstanbul’un halis Türk semtlerindeki dil potalarında eriyip kaynaşan sentetik bir telaffuzdur. Bu dili, Londra Üniversitesi doçentinin de çok iyi bildiği gibi, en güzel, İstanbul’un hanımları konuşur.

İstanbul’un Kanlıca, Kandilli, Beylerbeyi, Çamlıca, Erenköyü gibi semtlerindeki eski konaklarda, köşklerde ve yalılarda Türkçeyi bir musiki gibi seslendiren eski Türk kadınları, bu dili, eskiden hemen yalnız Farisi için kullanılan bir tabirle bir “kuş dili” hâline getirmiş, öylesine tabii bir ses ve ifade güzelliğine ulaştırmışlardır.

*

Zamanımızdan beş yüz sene evvel, Fatih’in hocası, şair Ahmed Paşa’nın söylediği:

Eyâ peri nicesin hoş musun safâca mısın

Gele beri nicesin hoş musun safâca mısın

Seher kılub gelür Ahmed ki diye şehrimizin

Güzelleri nicesin hoş musun safâca mısın

gibi mısralarla seslendirdiği lisan, belki de ilk İstanbul Türkçesidir. Zamanımızdan iki yüz elli sene evvel Nedim'in söylediği:

Sen böyle soğuk yerde niçün yatar uyursun?

Billah döğör dur hele dâyen seni görsün

Dahi küçücüksün, yalnız yatma üşürsün

Serd oldu havâ çıkma koyundan kuzucâğım

mısralarındaki dil, İstanbul Türkçesidir.

Zamanımızdan yüz elli sene evvel, Enderunlu Vâsıf'ın söylediği:

O gül-endâm bir al şâle bürünsün, yürüsün,

Ucu gönlüm gibi, ardınca sürünsün, yürüstün

mısralarında seslenen dil, İstanbul Türkçesidir.

Nihayet, zamanımızdan 50 sene evvel, Yahya Kemal'in:

Gönlümle oturdum da hüznlendim o yerde,

Sen nerdesin, ey sevgili, yaz günleri nerde!

Dağlar ağarırken konuşurduk tepelerde,

Sen nerde o fecrin ağaran dağları nerde!

Akşam, güneş artık deniz ufkunda silindi,

Hulyâ gibi yalnız gezinenler köye indi,

Ben kaldım, uzaklarda günün sesleri dindi,

Gönlümle, hayâlet gibi, ben kaldım o yerde.

gibi şiirleriyle “beyaz lisan” İstanbul Türkçesidir.

Çocukluğu Erenköyü’nde geçen Refik Halid’in; çocukluğu Üsküdar’da geçen Reşat Nuri’nin Türkçeleri, İstanbul Türkçesidir.

İstanbul Türkçesinin bir şivesi de “Osmanlı Sarayı”ndan dışarıya gelin giden ve kendilerine “saraylı” denilen; -bütün tarih boyunca lisanı halis Türkçe olmuş-Türk sarayında yetişen, ekserisi çok güzel kızların eseridir. Bu kızlar anne oldukları zaman çocuklarının diline işledikleri sarayda konuşulan asil, kibar kelime ve tavırlarla, İstanbul’daki halk Türkçesinin birleşmesinden doğan, tadına doyulmaz bir söyleyiş yaratmışlardı.

*

Miss Margaret’le konuşuyoruz. Bizim dilcilerimizin her zamanki gibi yalan bir iddialarına gülüyor. İngilizceyi “öz İngilizce” yapmak için cemiyet kurulduğu iddiasına elinden gelse ve İngiliz soğukkanlılığı olmasa katıla katıla gülecek.

“Böyle bir düşünüş Lord Byron’ın romantizmi devrinde bir an için çakıp geçmişti. Sonra İngilizliğin teşekkülü öğrenilince bu romantik düşünce de tabiatıyla cazibesini kaybetti” diyor. Ve, pek tabii olarak, İngilizcenin bir imparatorluk dili oluşundan gurur duyuyor.

Tek endişesi, son zamanlarda asil İngilizcenin değil de dünyanın umumi gidişine uyularak, bir nevi sokak İngilizcesinin edebiyata nüfuzundan ibaret, bir seviye alçalmasıdır. Fakat büyük eserler vermiş İngilizce için bu bir tehlike değil, sadece can sıkıcı bir esintidir, diyor.

Sözün kısası şu ki Türkçeyi kendi dehası ve kendi güzelliği içinde öğrenmek isteyen alim, şimdi Türkiye’de Türkçeyi bulmakta güçlük çekiyor. Vakit kaybetmeden ve henüz Türkiye’de dil bilir üç beş kişi varken bizim hakiki lisanımızın sesini, şivesini tesbite çalışıyor, ölmezleştirmek istiyor.

Türkiye’de Türkçeyi mahvetmeye memur insanlar ise bunun aksini yapıyor. Türkçeyi yıkmak ve unutturmak için ne lazımsa onu, hem de vakit geçirmeksizin yapmaya çalışıyor.

Dil hayatımızın insanı derin düşünceye salan bir manzarası da budur.

(Nihad Sami Banarlı, -*Türkçenin Sırları*)

SIRA SİZDE

Metinle ilgili aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

SORULAR

1. Banarlı'nın bu yazısında savunulan temel düşünceyi birkaç cümle ile ifade edebilir misiniz?
2. Metne göre hakiki Türkçenin oluşmasında dünyanın hangi coğrafyalarından etkiler rol oynamıştır? Nasıl?
3. Yazara ve atıf yaptığı İngiliz bilim insanına göre, geçmişte İstanbul Türkçesini en iyi kimler konuşmaktadır? Bu kişiler nerelerde yerleşmişlerdir?
4. Yazara göre İstanbul Türkçesini temsil eden şair ve yazarlar kimlerdir? Sizce bu isimlere başka kimler eklenebilir?
5. Siz bugünkü Türkçenin durumunu nasıl görüyorsunuz? Kısa bir yazı ile görüşlerinizi açıklayınız.

ÖZET

Birinci bölümde *Genel Dil Kültürü* başlığı altında **Sunum ve İnşat** konusu işlendi. Sunumların hazırlıklı ve doğaçlama olmak üzere iki başlık altında ele alındığı ve her ikisinin de kendine ait kuralları/ilkeleri olduğu üzerinde duruldu.

Ayrıca *yazım kurallarından konuşma ve arasöz çizgisinin* kullanımı işlendi.

Okuma/dinleme-anlama çalışmasında **Nihad Sami Banarlı'nın “Türkçeyi Arayanlar” yazısı** işlendi. Yazının ana düşüncesi ile yan düşünceleri buldurmaya yönelik sorular soruldu.

KENDİMİZİ SINAYALIM

SORULAR

1. Konuşma öncesinde ilk yapılması gereken şey bilmektir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere hangisi getirilmelidir?

- a) Ne giyeceğinizi
- b) Ne kadar süreyle konuşacağınızı
- c) Ne hakkında konuşacağınızı
- d) Ne gibi farklılıklar yapabileceğinizi
- e) Ne tür sonuçlar elde edeceğinizi

2. Aşağıdakilerden hangisi hazırlıklı konuşmalarla ilgili doğru bir bilgi değildir?

- a) Öncesinde prova yapılmalıdır.
- b) Konuşma metni ezberlenmelidir.
- c) Not kâğıtlarına bakılabilir.
- d) Süreye dikkat edilmelidir.
- e) Çarpıcı bir giriş düşünülmelidir.

2. “Kime hitap ediyorum?” sorusunun cevabı verir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere hangisi getirilmelidir?

- a) Provayı
- b) Aktif dinlemeyi
- c) Yaratıcı dinlemeyi
- d) Hedef kitleyi
- e) Dinleyici alışkanlıklarını

4. Doğaçlama konuşmalarda aşağıdakilerden hangisi diğerlerine göre daha az belirleyicidir?

- a) Hedef kitle
- b) Bilgi ve tecrübe
- c) Beden dili
- d) Konuşma süresi
- e) Konu hakkında bilgi sahibi olmak

5. Topluluk önünde yapılan konuşmalarla ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Heyecan kontrol altına alınmalıdır
- b) Hedef kitlenin beklentileri dikkate alınmalıdır
- c) Dikkat çekici bir giyim tarzı belirlenmelidir
- d) Dinleyicilerle göz teması kurulmalıdır
- e) Konuşma süresine uyulmalıdır

6. Aşağıdakilerin hangisi inşat (şiir okuma) için geçerli olamaz?

- a) Şiirin ezberden okunması önemlidir
- b) Şiir kötü de olsa iyi okunabilmelidir
- c) Okuma beden dili ile desteklenmelidir
- d) Abartılı hareketlerden kaçınılmalıdır
- e) Şiirin ruhuna uygun bir okuma yapılmalıdır

7. Aşağıdakilerin hangisinde konuşma çizgisi hakkında verilen bilgi yanlıştır?

- a) Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.
- b) Tiyatro metinlerinde sıkça kullanılır.
- c) Şiirde kullanılmaz.
- d) Uzun çizgi olarak da adlandırılır.
- e) Diyalogların bol olduğu romanlarda çokça kullanılır.

8. Kısa çizgi için aşağıdakilerden hangisi doğru değildir?

- a) Ara söz çizgisi olarak da adlandırılır.
- b) Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır.
- c) Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır.
- d) Heceleri göstermek için kullanılır.
- e) Alıntıları göstermek için kullanılır.

9. İstanbul'un Kanlıca, Kandilli, Beylerbeyi, Çamlıca, Erenköyü gibi semtlerindeki eski konaklarda, köşklere ve yalılarda Türkçeyi bir musiki gibi seslendiren eski Türk kadınları, bu dili, eskiden hemen yalnız Farisi için kullanılan bir tabirle bir "kuş dili" hâline getirmiş, öylesine tabii bir ses ve ifade güzelliğine ulaştırmışlardır (Nihad Sami Banarlı)

Soru: Yukarıdaki paragrafta geçen "kuş dili" sözüyle yazarın İstanbul Türkçesi hakkında anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Çok sözcük içermesi
- b) Bülbül gibi ahenkli ve güzel bir konuşmaya sahip olması
- c) Özel bir işaret sistemi içermesi
- d) Hızlı ve akıcı konuşulması
- e) Kuş dili bilenlerin bu dili de iyi konuşması

10. İstanbul Türkçesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- a) Türk dilinin bir ağzıdır.
- b) Asırlar içinde gelişmiş ve yerleşmiştir.
- c) Standart konuşma dilimizin temelini oluşturur.
- d) Halktan çok saray erkânının konuştuğu bir dildir.
- e) Yabancı dillerden aldığı kelimeleri Türkçe sese kavuşturur.

YANIT ANAHTARI

1-c, 2-b, 3-d, 4-d, 5-c, 6-b, 7-c, 8-e, 9-b, 10-d

KAYNAKLAR

- Beyatlı, Yahya Kemal (1997). *Edebiyata Dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Demirel, Serhat (2019). *Sözün Sesi. Diksiyon ve Hitabet*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Gürzap, Can (2004). *Konuşan İnsan*. İstanbul: YKY
- Kızıldağ, Şaban (2008). *Aynası İştir Kişinin Lafa Bakılır*. İstanbul: Karar Yayınları.
- Muallimoğlu, Nejat (2021). *Bütün Yönleri ile Hitabet*. İstanbul: Lâkin Yayınları.
- TDK Türkçe Sözlük*.